

ПРИЧИНИ І ЗАПОБІГАННЯ ВІЙСЬКОВИМ ЗЛОЧИНАМ АНАРХІЧНОЇ МОТИВАЦІЇ

М.І. Карпенко

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
ВНЗ «Національна академія управління»,
полковник юстиції запасу*

Постановка проблеми. До діянь анархічної мотивації можуть бути віднесені деякі умисні посягання проти порядку управління, а також окремі злочини в сфері господарської діяльності, злочини в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг і військові злочини, які не відносяться до корисливих і насильницьких діянь. Основна доля таких злочинів стосується військових злочинів (самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство, ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом). Інша частина відносно рівномірно розподіляється між іншими військовими злочинами (порушення правил несення бойового чергування, порушення правил несення прикордонної служби, порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання, військовими службовими злочинами) і загальнокримінальними злочинами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням стосовно причин і запобігання військовим злочинам анархічної мотивації приділяли увагу такі вчені, як: З.М. Абдуллаєв, Х.М. Ахметшин, С.М. Іншаков, В.В. Лунєєв, В.П. Маслов, І.М. Мацкевич, Є.М. Самойлов, Є.В. Прокопович та інші.

В Україні аспекти злочинів анархічної мотивації, вчинених військовослужбовцями, досліджували в тій чи іншій мірі щодо кримінально-правової і кримінологічної характеристики Г.М. Анісімов [1], В.О. Бугаєв [2], Ю.П. Дзюба [1], С.І. Дячук [3], В.І. Касинюк [1], М.І. Панов [1], Є.Б. Пузиревський [6], М.М. Сенько [7], М.С. Туркот [8], М.І. Хавронюк [9; 10], С.О. Харитонов [1] та інші. Але і сьогодні зазначені питання не отримали достатнього відображення і тому потребують подальшого дослідження. Зокрема, кримінально – правову характеристику злочину, передбаченого ст. 419 Кримінального кодексу України (порушення правил несення прикордонної служби) досліджує Ю.Б. Курилюк [9].

Мета статті полягає в подальшому з'ясуванні причин і запобігання військовим злочинам анархічної мотивації.

Основні результати дослідження. На відміну від злочинної поведінки корисливої, насильницької і легковажної мотивації у злочинах анархічної мотивації немає жертви, немає прямої і безпосередньої шкоди, якої-небудь видимої шкоди, що суттєво відображається на змісті їх мотивації і причинної обумовленості. Конкретні збудження їх зовнішньо мало схожі між собою. Взяті поза зв'язком з конкретними відносинами суб'єкта, ці збудження уявляються правопорушнику соціально нейтральними чи корисними. Виходячи з

такої оцінки, суб'єкт, як правило, вважає, що нікому не наніс шкоди, а шкоди, яка спричиняється суспільним відносинам, він не бачить. Кримінально-правові заборони в цьому випадку розцінюються ним як формальні. Специфічне відношення суб'єкта до «формальних» обов'язків і є з'єднуючою ланкою групи злочинів, що розглядаються. Суть відношення: анархічно – індивідуалістичне знехтування правилами і обов'язками (загально цивільними, службовими, посадовими, військовими, сімейними), які суперечать актуальним потребам і інтересам особистого чи квазіслужбового характеру, задоволення яких безпосередньо не наносить шкоди громадянам і суспільству.

Світоглядна позиція індивідуалізму полягає в протипоставленні індивіда, взятого поза його соціальних зв'язків, суспільства. Моральні і правові норми, вимоги, приписи і обов'язки розглядаються в плані даної позиції як деякі зовнішні обмеження, які внутрішньо приймаються лише тоді, коли вони не суперечать конкретним інтересам індивіда. В поєднанні з анархічними пориваннями (не визнання авторитету, порядку, дисципліни) індивідуалізм набуває крайню і антисоціальну форму. Анархічно-індивідуалістична мотивація правопорушників – військовослужбовців утилітарна і примітивна. Абсолютна більшість їх, розглядає свої спонукання у відриві від інтересів суспільства, збройних сил, військової частини, вважає відступи від чинних норм для досягнення бажаних життєвих цілей допустимими і навіть виправданими. Все, що заважає їм жити «по своєму», зачіпає їх особисту свободу, сковує їх діяльність, відкрито чи таємно заперечується ними.

Спонукання анархічної мотивації злочинної поведінки військовослужбовців суттєво відрізняється від мотивів корисливої і насильницько – егоїстичної направленості по своєму змісту, соціально – психологічній формі, структурі і процесу формування. Якщо корисливі детермінанти знаходяться в сфері матеріальних потреб, а насильницько – егоїстичні – головним чином у сфері негативних емоцій, то значна частина злочинів цієї групи (анархічної мотивації) мотивується потребами спілкування суб'єкта з близькими (батьками, дружинами, дітьми, подругами, друзями), псевдо потребами до спиртного, інтересами розваг, побутовими потребами, а менша частина – почуттями і іншими детермінантами поведінки.

Намір зустрітися з знайомими і святково провести час – найбільш поширений мотив серед військовослужбовців. Частіше всього цей мотив представляє собою сполучення: бажання зустрітися з жінкою і вжити спиртні напої. По цих мотивах, як правило, вчинюються тимчасові ухилення від військової служби, а також порушення правил несення спеціальних служб.

В основі мотиву «бажання відвідати близьких родичів» лежать соціальні потреби спілкування, родинні почуття, а інколи і намагання надати допомогу рідним, вирішити конфлікт між ними тощо. Ці мотиви головним чином властиві солдатам у перші місяці служби.

Відкрито негативний мотив «небажання переносити тяготи військової служби», як правило, знаходяться в основі небезпечних ухилень від військової служби: дезертирств, самокалічення і відмов від несення обов'язків військової служби. Як об'єктивні труднощі армійської дійсності молодими воїнами інко-

ли сприймаються глумлення старших за призовом військовослужбовців і протиправні дії окремих начальників.

Не правильно зрозумілі інтереси військової служби – мотив синтетичний і багатоаспектний. Він поєднується з корисливими, насильницькими, і навіть легковажними (необережними) злочинами. Основний його зміст анархічно-індивідуалістичний. Ним мотивуються головним чином військові службовці діяння, порушення статутних правил несення спеціальних служб і ін. Злочини анархічно-індивідуалістичної мотивації обумовлені боязню відповідальності суб'єкта за вчинення правопорушення. Даний мотив звичайно спонукає суб'єкта до ухилень від військової служби зовсім чи тимчасово.

Мотиви, що розглядаються, в більшості своїй складаються поступово і носять умисний характер. Цілі злочинної поведінки повсякденні. Прагнення досягти їх неправомірним шляхом для соціально зрілої людини не можна порівняти з тими втратами, які можуть наступити, тим паче, що більшість цілей можна досягти шляхом добросовісного виконання обов'язків по службі. Антисуспільна направленість зазначених мотивів і цілей набувають у зв'язку з обранням суб'єктом неправомірних шляхів їх досягнення, які головним чином зводяться до одного: самовільного припинення виконання загальних чи спеціальних обов'язків по службі. Як і в любому злочині, вибір способів визначається рівнем знань і досвіду суб'єкта, доступністю їх для правопорушника тощо. Вирішальний вплив на вибір роблять фактичні відступи командирів і начальників від встановленого порядку, які дозволяють уникати покарання за порушення. Підставою виникнення переконаності в уникненні покарання є багаточисленні випадки покриття, потурання, безконтрольність, неправомірні дії у відношенні таких суб'єктів, заземлення їх прав і інтересів і інші криміногенні обставини. Актуальність бажань, цілеспямованість, анархічно-індивідуалістичне відношення до своїх обов'язків і надія на уникнення покарання – основні опорні пункти помилкових рішень, що приймаються суб'єктами цих злочинів. Головним чином, вчинення цих злочинів характерно для військовослужбовців строкової служби, при чому з певною соціальною характеристикою [5, с. 205-209].

У свою чергу, Пузиревський Є.Б. робить висновок, що «для структури мотивації військових злочинів характерно: 1) порушення рівноваги, коли домінуюче положення здобувають особисті інтереси і потреби; 2) діапазон спонукань військових злочинів значно вужчий, ніж діапазон людської поведінки взагалі; 3) мотивація більшості військових злочинів носить ситуативний і при цьому вузько особистісний і примітивно-побутовий характер; 4) серед криміногенних факторів значна роль у мотивації військових злочинів ... належить факторам педагогічного і психологічного плану...» [6, с. 17-18].

Анархічно-індивідуалістичне відношення до громадянських, посадових, військових і інших обов'язків суперечить суті правової держави. Але формування такого відношення в окремих громадян, у тому числі й у військовослужбовців, пов'язано не тільки з пережитками минулого в свідомості і поведінці людей, але й з наявністю об'єктивних причин пережиткового характеру: соціально-економічних, ідеологічних, організаційних, правових, соціально-психо-

логічних. При чому економічні причини у генезисі цих злочинів опосередковуються через конкретні матеріальні і житлово-побутові умови, в яких знаходилась особа до служби в армії, і через матеріальне забезпечення життя, побуту і дозвілля військовослужбовців у військових частинах і підрозділах. Неблагополучні матеріальні умови формування особистості правопорушника відображаються на рівні їх освіти, культури і правового виховання.

Недостатня загальна і правова культура окремих верств населення, поглиблюючи соціально-економічні і культурно-побутові відмінності між людьми, сприяють формуванню в окремих з них неповажного ставлення до конкретних обов'язків, державної і військової дисципліни, правопорядку. Низький рівень політичної, військової, правової, моральної свідомості і культури окремих громадян, як результат суттєвих недоліків виховання, має визначальне значення в генезисі цих злочинів. Зокрема, ця причина обумовлює те, що правопорушники глибоко не усвідомлюють необхідності виконання загальних і спеціальних обов'язків або не вважають їх виконання для себе обов'язковими.

У структурі причин організаційного характеру, які формують анархічно-індивідуалістичну направленість у першу чергу необхідно назвати випадки, коли ті чи інші правові вимоги, які пред'являються до громадян і військовослужбовців, не підкріплюються дійсним станом справ, коли слова окремих командирів і начальників розходяться з їх справами і їх поведінкою. Порушення законів і інших нормативно – правових актів для формування мотивації, яка розглядається, особливо значимі тоді, коли вони зачіпають права і інтереси самого суб'єкта. Правопорушник у цих випадках нерідко внутрішньо переконаний, що його дії – не злочин, а поновлення порушеної справедливості.

Загальні і специфічні причини, які формують анархічно – індивідуалістичне відношення до тих чи інших обов'язків, у своєму конкретному вияві реалізується через безпосередні криміногенні фактори.

1) *Причини, що зачіпають особисті права й інтереси суб'єктів, проходження ними військової служби чи покладення на них обов'язків, які погіршують умови їх служби.* Деякі з цих порушень, такі як: штучне обмеження звільнень, необґрунтована відмова в наданні короткострокових відпусток по сімейних і інших обставинах, неухильне відношення начальників до прохань підлеглих, не надання призовникам передбачених по закону відстрочок від призову, бюрократичне відношення співробітників військкоматів і інших місцевих органів до листів військовослужбовців і їх близьких, неправомірні дії старших по призову військовослужбовців і інші – розцінюються правопорушниками як обставини, що виправдовують їхні діяння.

2) *Причини, що обумовлені недоліками виховання військовослужбовців до призову на військову службу.* Деякі з призовників, які не підготовлені до виконання обов'язків по військовій службі, що не привчені до суворої дисципліни і порядку, до психічних і фізичних навантажень, не витримують їх і ухиляються від військової служби.

3) *Причини, що зв'язані з недоліками в контролі за особовим складом.* В окремих підрозділах недостатній чи погано організований контроль за наяв-

ністю військовослужбовців на ранкових оглядах, під час проведення занять і робіт, на вечірніх перевірках; за військовослужбовцями, які убувають у шпиталь, відпустку, відрядження; за військовослужбовцями, які проживають невеликими групами у відриві від підрозділів.

4) *При вчиненні анархічних злочинів значна роль неправильних дій офіцерського складу.* Це пояснюється наявністю в офіцерів вирішального права в наданні звільнень, короткострокових відпусток і дозволів при вирішенні інших прохань військовослужбовців, чим окремі з них зловживають, приймаючи неправомірні рішення по відношенню до підлеглих.

5) *Потурання й уникнення покарання за попередні порушення військової дисципліни.*

Специфічними обставинами, які сприяють вчиненню порушень правил несення бойового чергування, прикордонної служби, вартової служби й інших спеціальних служб, є недоліки в їхній організації, матеріально-технічна незабезпеченість, помилки в плануванні, комплектуванні і призначенні нарядів, недоліки в їх підготовці до несення служби і ін. Особливо негативно позначається призначення в наряд, варту, розрахунок тощо осіб недостатньо навчених, які досконало не вміють працювати з бойовою технікою і поводитись зі зброєю, які не здали необхідних заліків, недисципліновані. Вчиненню цих злочинів часто сприяє недотримання статутних вимог у підготовці і відпочинку перед заступленням на службу, в перевірці знань конкретних обов'язків і практичної підготовки до їх виконання, а в необхідних випадках і в перевірці стану здоров'я осіб, що заступають у наряд. Дуже згубно відображається на порядку несення спеціальних служб безконтрольність зі сторони відповідних службових осіб і чергових, у підпорядкуванні яких знаходиться той чи інший наряд.

До безпосередніх причин військових службових злочинів анархічної мотивації варто віднести: а) низький рівень ідеологічної і виховної роботи серед окремих офіцерів і інших службових осіб; б) неухвалене відношення вищестоящих командирів і начальників до потреб підлеглих; в) недостатня загальна і професійна культура окремих військових службових осіб; г) слабке знання військовими службовими особами основ права; д) втрата окремими офіцерами службової перспективи, інтересу до військової служби, почуття відповідальності за поручену справу; е) недоліки, пов'язані з підбором, розстановкою і переміщенням військових службових осіб; є) слабкий контроль за їх діяльністю зі сторони вищестоящего командування, штабів і інших органів військового управління; ж) уникнення покарання військових службових осіб за проступки, прорахунки, упущення по службі і, особливо, за пицтво; з) випадки необгрунтованого звільнення від кримінальної відповідальності офіцерів і інших військових службових осіб, які вчинили військові службові злочини; и) низький рівень прокурорського нагляду за дотриманням законності в діяльності командирів, начальників і інших військових службових осіб [5, с. 212-215].

Загальносоціальні заходи попередження ухилень від військової служби, порушень правил несення спеціальних служб і інших анархічних злочинів представляють собою заходи, які направлені на ліквідацію соціальних причин анархізму й індивідуалізму на основі розвитку України як правової держави.

В умовах військової служби до загальних заходів необхідно віднести виховання у військовослужбовців почуття відповідальності за захист України, турботи про забезпечення боєготовності військ і сил; підвищення загального рівня підготовки особового складу, зміцнення дисципліни і порядку у військових частинах.

Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинів проти порядку проходження військової служби в першу чергу направлені на ліквідацію причин і умов, що сприяють вчиненню цих злочинів. Розробка і реалізація таких заходів повинна опиратися на систематичне вивчення конкретних причин ухиленя у військових частинах і підрозділах.

Заходи ідеологічного і виховного характеру в запобіганні злочинів даної групи мають суттєве значення. Оскільки ці злочини, особливо дезертирство, ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом вчинюються військовослужбовцями, які характеризуються низьким рівнем культури, моральної, правової свідомості тощо, то необхідно, щоб виховна робота враховувала вказані особливості. Такі люди потребують цілеспрямованої індивідуальної роботи, яка б полегшила процес їх адаптації і пристосування до нових, нерідко для них не привичних і складних умов військової служби. Вирішенню цих завдань може сприяти роз'яснення кримінального законодавства про відповідальність військовослужбовців за вчинення злочинів проти порядку проходження військової служби, правових основ отримання короткострокових відпусток (звільнень) з військової частини і інших питань військового правопорядку.

З метою попередження самовільного залишення військової частини або місця служби у виховній роботі необхідно більше уваги приділяти розкриттю негативних наслідків пияцтва, а також питанням статевого виховання військовослужбовців строкової служби, виробленню в них витримки і вміння підпорядковувати свої особисті устремління інтересам військової служби. Попередженню злочинів проти порядку проходження військової служби сприяє формування правильних взаємовідносин між військовослужбовцями, роз'яснення соціальної небезпеки кругової поруки, створення в кожному військовому колективі обстановки нетерпимості до порушників порядку проходження військової служби.

Потребує уваги і застосування при запобіганні злочинів групи профілактичних заходів, які направлені на усунення організаційних недоліків. Це перш за все заходи по усуненню криміногенних обставин, які ущемляють законні права і інтереси військовослужбовців строкової служби, по недопущенню неправомірних дій, бюрократизму, безсердечності і неухважності до підлеглих зі сторони окремих командирів і начальників. Перш ніж пред'являти до підлеглих високі вимоги по службі, необхідно спочатку задовольнити їх законні права і інтереси. Тільки на цій основі можлива успішна боротьба з анархічно-індивідуалістичними спрямуваннями. Попередженню посягань на порядок проходження військової служби сприяє, крім того, покращення роботи військкоматів і призивних комісій по дослідженню здоров'я призовників, вивчення їх особистості і сімейного стану, відбору по відповідним родам і

видам військ і сил, а також своєчасне надання відстрочок тим, кому вони передбачені, уважне відношення до заяв, листів і скарг військовослужбовців і їх близьких, турбота про сім'ї військовослужбовців. Ефективним заходом є наведення твердого статутного порядку в житті, діяльності і дозвіллі військовослужбовців строкової служби, в наданні відпусток і звільнень особовому складу, у взаємостосунках між товаришами по службі, в розгляді прохань, листів, скарг військовослужбовців тощо. Суворе дотримання командирами всіх рівнів вимог статутів Збройних Сил України в сферах, які зачіпають особисті інтереси військовослужбовців, вносить у службу підлеглих ясність і визначеність, виховує поважне відношення до військового правопорядку.

Позитивно відображається на відношенні особового складу до порядку проходження військової служби організація чіткого статутного контролю за наявністю військовослужбовців на ранкових оглядах, заняттях і на вечірніх перевірках. Особливе спостереження необхідно встановити за військовослужбовцями строкової служби, які виконують конкретні завдання у відриві від підрозділів. Командування, відповідні підрозділи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, військкомати і військово-лікувальні установи зобов'язані здійснювати відповідний контроль за поверненням у строк військовослужбовців у свої військові частини з відраджень, відпусток і шпиталів. Для цих цілей існує відповідний порядок реєстрації військовослужбовців, поставлення відміток у їх відпускних чи інших документах, повідомлення про прибуття в шпиталь і вибуття з нього тощо. Суворе дотримання такого порядку служить попередженням самовільних залишень військової частини, які вчинюються шляхом неявки військовослужбовців у термін без поважних причин. Організація суворого контролю у військових частинах і підрозділах дисциплінує військовослужбовців, підвищує їх переконаність у невідворотності покарання за вчинення порушень порядку проходження військової служби, сприяє попередженню чи своєчасному припиненню вказаних злочинів. Вирішення даних питань також зв'язано з організацією внутрішньої служби в підрозділах, на контрольно-пропускних пунктах, з несенням патрулювання в гарнізонах.

Спеціально-кримінологічні заходи попередження правил несення бойового чергування, вартової, внутрішньої і інших спеціальних служб направлено на навчання особового складу виконанню обов'язків по тій чи іншій службі, на виховання поваги до чинних правил її несення, на удосконалення організації спеціальних служб і контролю за ними, на запровадження в життя принципу невідворотності покарання осіб, які допустили порушення правил несення служби.

Для несення спеціальної служби будь-якого виду необхідна відповідна підготовка, виучка і натренованість військовослужбовців, що має особливе значення при несенні бойового чергування, прикордонної, вартової (вахтової) служб. Глибоке знання своїх обов'язків, вміння працювати з бойовою технікою, поводитися з зброєю – запорука успішного несення військової служби. Тому особовий склад повинен досконало знати вимоги статутів Збройних Сил України, настанов, інструкцій і інших документів, які регламентують порядок

несення військової служби. В нього необхідно виховувати переконаність у необхідності суворого дотримання встановленого порядку, усвідомлення суспільної небезпеки навіть невеликих відступів від діючих правил, прагнення добросовісно виконувати обов'язки з військової служби.

Ефективним заходом запобігання злочинів, що розглядаються, є організація правил несення спеціальних служб у суворій відповідності з чинними нормами. Кожний наряд, варта, вахта, екіпаж, розрахунок повинні бути забезпечені всім необхідним для виконання поставленого перед ними завдання: бойовою технікою, зброєю, спорядженням, транспортом, одягом і т. д. Призначення на службу повинно бути завчасним. Військовослужбовцям перед заступленням у наряд надається час для вивчення спеціальних обов'язків, інструктажу і відпочинку. Підбір людей проводиться з урахуванням їх особистих якостей, рівня підготовки, службового досвіду і важливості виконання завдання.

Одним із дійових засобів попередження порушень правил несення спеціальних служб є добре поставлений контроль зі сторони відповідних командирів, штабів і чергових, у підпорядкуванні яких знаходиться наряд. Контроль повинен бути статутним, систематичним, який змінюється в часі і просторі, що дозволяє підтримувати в особового складу наряду постійну пильність.

Послідовне викорінення військових службових злочинів суттєво відображається на підвищенні порядку і дисципліни у військах і силах. Тому запобігання військових службових злочинів взагалі і анархічної мотивації зокрема, особливо серед начальницького складу, завжди розглядалось як першочергове завдання. Спеціально – кримінологічні заходи по попередженню військових службових злочинів анархічно-індивідуалістичної мотивації пов'язані: а) з удосконаленням підбору кадрів військових службових осіб при прийомі у військові навчальні заклади, призначеннях, переводах і переміщеннях по службі; б) з забезпеченням необхідної спеціальної підготовки службових осіб, яка дозволить їм зі знанням справи виконувати свої обов'язки. Особливого значення набувають знання правових основ своєї діяльності, а також норм матеріальної, адміністративної, дисциплінарної і кримінальної відповідальності, яка може наступити при недотриманні службових обов'язків; в) з покращенням роботи по правовому вихованню військових службових осіб. Вирішальне значення в цій роботі належить принципу суворого дотримання законності зі сторони вищестоящих службових осіб, що особливо важливо для попередження правопорушень серед службових осіб сержантського, старшинського і рядового складу строкової служби; г) з більш чітким і повним визначенням прав і обов'язків військових службових осіб, перш за все там, де вони не регламентовані статутами Збройних Сил України, настановами і іншими правовими актами; д) з створенням для військових службових осіб всіх необхідних умов, які забезпечують реальне виконання ними своїх службових обов'язків; е) з організацією ефективного контролю за діяльністю військових службових осіб зі сторони вищестоящого командування, штабів і служб військових частин.

Важливе місце в запобіганні ухиленню від військової служби, порушень статутних правил несення спеціальних служб і військових службових злочинів належить заходам дисциплінарного і кримінально-правового характеру. Їх

дієвість пов'язана з послідовним викориненням потурання і безкарності при вчиненні правопорушень і злочинів цієї групи, їх приховуванням зі сторони окремих командирів і начальників. З метою приватної і загальної превенції військове командування і органи юстиції повинні прагнути до неухильної реалізації в житті принципу невідворотності матеріальної, дисциплінарної, адміністративної і кримінальної відповідальності за злочини і правопорушення анархічної мотивації [5, с. 216 - 221].

Частина висновків, що витікають із змісту цієї статті: 1) В аспекті загальносоціальних факторів запобігання військових злочинів анархічної мотивації потребує вдосконалення кадрова робота щодо призначень на вищестоящі посади військових службових осіб. Запровадження ротації цих військовослужбовців і перепризначення через кожні 3-5 років на інші посади з урахуванням результатів атестування, які б дозволяли зменшити до мінімуму вчинення злочинів, передбачених ст. ст. 423-426 Кримінального кодексу України. 2) Стосовно злочинів проти порядку проходження військової служби (ст. ст. 407-409 КК), то найбільш дієвими заходами їх запобігання залишаються поліпшення підбору призовників для проходження військової строкової служби з одночасним зменшенням загальної кількості їх призову і збільшенням на посадах сержантського, старшинського і рядового складу військовослужбовців військової служби за контрактом. 3) Щодо злочинів проти порядку несення бойового чергування та інших спеціальних служб (ст. ст. 418-421 КК), то потребує постійного контролю й удосконалення, на ряду з іншими, індивідуальне запобігання, спрямоване на особистість військовослужбовців, які залучаються до виконання обов'язків по несенню спеціальних видів військової служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : Навч. посіб. / Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк та ін.; за ред. М.І. Панова. – Х. : Право, 2011. – 184 с.

2. *Бугаєв В.О.* Військові злочини і покарання: Автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08 / В.О. Бугаєв. – Одеська національна юридична академія, 2001. – 21 с.

3. *Дячук С. І.* Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) / С. І. Дячук // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – За заг. ред. Гончаренка В. Г., Андрушка П. П. / С.І. Дячук. – У 3-х кн. / Кн. 3. Особлива частина. – Коментарі до статей 255–447 Кримінального кодексу України. – К. : ФОРУМ, 2005, – С. 442–547. 2 584 с.

4. *Курилюк Ю.Б.* Використання завідомо підробленого документу під час перетинання державного кордону / Ю.Б. Курилюк // Юридична наука. – 2012. – № 1. – С. 124–128.

5. *Лунеев В.В.* Криминология (Причины, предупреждение и методы изучения преступлений в Вооруженных Силах СССР): Учебник / Под ред. А.Г. Горного / В.В. Лунеев. – М. : Военный Краснознаменный институт, 1986. – 356 с.

6. *Пузиревський Є.Б.* Криминологічний аналіз і запобігання військовим злочинам: Автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08 / Є.Б.Пузиревський. – Харківський національний університет внутрішніх справ, 2011. – 21 с.

7. *Сенько М.М.* Кримінальна відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби: Автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08. / М.М. Сенько. – Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2005. – 20 с.

8. *Туркот М.С.* Кримінальна відповідальність за зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем: Автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08 / М.С. Туркот. – Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2007. – 20 с.

9. *Хавронюк М.І.* Кримінальна відповідальність за перевищення військовою посадовою особою влади чи посадових повноважень: Автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.08 / М.І. Хавронюк. – Академія Служби безпеки України, 1997. – 19 с.

10. *Хавронюк М.І.* Військові злочини: Комент. законодавства / М.І. Хавронюк // М. І. Хавронюк, С.І. Дячук, М.І. Мельник; відп. ред. : М.Д. Дрига, В.І. Кравченко. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 272 с. – (Економіка. Фінанси, Право).

Карпенко М.І. Причини і запобігання військовим злочинам анархічної мотивації

У статті розглядаються причини військових злочинів анархічної мотивації. Пропонуються конкретні заходи по їх запобіганню в подальшому.

Ключові слова: *причини, умови, запобігання військовим злочинам анархічної мотивації.*

Карпенко Н.И. Причины и предупреждение воинских преступлений анархической мотивации

В статье рассматриваются причины воинских преступлений анархической мотивации. Предлагаются конкретные мероприятия по их предупреждению в дальнейшем.

Ключевые слова: *причины, условия, предупреждение воинских преступлений анархической мотивации.*

Karpenko M.I. Causes and prevention of military crimes with anarchist motivation

The article deals with the reasons of military crimes anarchist motivation. Proposes concrete measures for their prevention in the future.

Keywords: *causes, conditions, prevention of military crimes anarchist motivation.*

Стаття надійшла до редакції 21.02.2013.